

Комисијата за жалби при Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ), на седницата одржана на 31 мај 2021 година, врз основа на примена жалба од Кочо Анѓушев, ја донесе следната:

ОДЛУКА

ЖАЛБАТА СЕ ОТФРЛА КАКО НЕОСНОВАНА

Во документарниот филм „Заговор против воздухот“ на Истражувачката репортерска лабораторија – ИРЛ, емитувана на Македонската Радио Телевизија на 16 мај 2021 година, не се прекршени етичките и професионални стандарди.

ЖАЛБА

До извршната канцеларија на Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ), на 19 мај 2021 година, бизнисменот и генерален директор на „Брако“ – Велес, Кочо Анѓушев, поднесе жалба за емисијата „Заговор против воздухот“, реализирана од Истражувачката репортерска лабораторија – ИРЛ, емитувана на 16 мај 2021 година, во рамките на документарниот серијал „Редакција“ на Македонска Радио Телевизија (www.mrt.com.mk).

Во жалбата се наведува дека емисијата содржи неточно и нефер известување, незастапена втора страна и пристрасност и неурамнотеженост во информирањето.

Подносителот на жалбата, Кочо Анѓушев, нагласува дека причина за поднесување на оваа претставка е непрофесионалното и тенденциозно постапување на медиумот и воедно нагласува дека ги демантира наводите изнесени во емисијата. Потенцира дека, иако бил остварен првичен контакт од страна на ИРЛ со цел да се обезбеди „втора страна“, како што било прикажано и во емисијата, нему, како засегнатата страна, не му било овозможено да учествува во истражувањето.

Тој тврди дека уредничката на ИРЛ, Сашка Цветковска, на 1 февруари 2021 година му испратила СМС порака, по која самиот ѝ возвратил со телефонски повик и ја поканил уште следниот ден да дојде на разговор, за да ѝ изнесе став и податоци за нејзиното истражување. Анѓушев уверува дека ниту Цветковска, ниту некој друг новинар од ИРЛ не дошол на разговор, ниту испратил прашања во наредните три месеци, односно до 17 мај 2021 година, кога е емитувана емисијата, а во која е објавено дека бизнисменот не одговорил на нивниот телефонски повик. Тој смета дека медиумот не обезбедил „втора страна“ и со тоа е прекршено основното новинарско правило да ги изнесе своите докази и аргументи, за кои, како што вели, ќе даделе поинакво светло за тезата која се пласирала против него и неговата компанија.

„БРАКО не е фантомска фирма, има свое седиште и меил адреса за комуникации јавно објавена на официјалниот веб сајт на компанијата и цените дека три месеци биле доволно време за да се испратат прашања од медиумот ИРЛ на било која тема или да се посетат седиштата во Велес и Скопје, доколку навистина се сакало да се дојде до одговори“, вели Анѓушев во поднесената жалба, посочувајќи дека со начинот на кој што била обработена емисијата тој бил прикажан во негативен контекст и дека се сугерирало неговото име како одговорно околу темата за загадувањето.

Подносителот на жалбата, меѓу другото, посочува дека веднаш по емитирањето на емисијата стапил во контакт со новинарката и изразил зачуденост зошто го игнорирала закажаниот разговор, а во меѓувреме продолжила да ја обработува темата. Анѓушев тврди дека за време на разговорот од нејзина страна биле искажани недолични провокации и повици да ја тужи.

Тој наведува дека ја информирал јавноста дека ќе поднесе и тужба за клевета, доколку ИРЛ не го објави демантот, со цел да се ублажи неповратната штета предизвикана врз него и фирмите кои ги раководи, како и врз нивниот углед.

Анѓушев додава дека добил понуда од ИРЛ, наместо објавување демант, да добие можност да биде снимен и да ги искаже ставовите за темата. Тој смета дека има право да го задржи законското право на демант, зашто, како што појаснува, спорната содржина веќе била емитувана, а неговото прозивање во емисијата предизвикало објавување текстови во медиумите во кои се изнесувале и тврдења дека „Анѓушев увезувал мазут“ или дека „мазут се увезувал за Брако“.

Во дополнителна комуникација со Советот за етика, Анѓушев, по електронска пошта, приложи и ‘скриншот’ од СМС пораката која му била испратена од Цветковска, како и детална сметка од неговите телефонски разговори, во насока да го поткрепи тврдењето дека тој ја побарал и остварил контакт со новинарката по примената порака и ја поканил на разговор. Жалителот реагира дека во емисијата таквата информација не била споделена со јавноста. Тој, меѓу другото, приложи и неколку документи, видеа и ‘скриншотови’, вклучително и податоци за неговата агенда во Владата од 13 февруари 2019 година, кои, како што вели, ги демантираат наводите во документарниот филм дека неговата средба со Стрезовски и претставниците на Хифа Оил се случила „доцна во ноќта“, туку дека се одржала во 17 часот.

ОДГОВОР НА МЕДИУМОТ

Извршната канцеларија на СЕММ, во согласност со членот 14 од Правилникот за работа на Комисијата за жалби, по приемот и разгледување на жалбата, стапи во контакт со Истражувачката репортерска лабораторија – ИРЛ и со Македонската Радио Телевизија и побара да се изјаснат по однос на наводите на жалбата.

Главната уредничка на ИРЛ, Сашка Цветковска и одговорната уредничка на МТВ 1, Анета Андонова одговорија на наводите на жалителот.

Цветковска вели дека целата приказна поминала низ ригорозна процедура на проверка на фактите во партнерската организација OCCRP во траење од 34 дена. Појаснува дека, во рамки на овој процес, новинарите требало да докажат дека господинот Кочо Анѓушев во времето на извршувањето на својата функција на вице-премиер посредувал во контактите во име на крупни приватни бизниси за набавка на евтини енергенси – мазут. Таа смета и дека како медиум требале да докажат и постоење на договори, со што била побиена тезата на Анѓушев дека новинарите не се потрудиле да ги докажат своите наоди.

Цветковска потенцира дека ИРЛ никаде во својот документарец не ја обвинува компанијата „Брако“ за увоз на мазутот, како што тврдел жалителот, ниту го обвинува Анѓушев дека увезува мазут, туку дека истражувањето на ИРЛ покажало кои биле клиентите на

компанијата „Евротим“ која што е предмет на ова истражување. Уредничката на ИРЛ вели дека подносителот на жалбата во истражувањето бил споменат од инволвираните страни, како личност која што ги запознала бизнис групите од интерес во С.Македонија и Босна и Херцеговина и им помогнал да остварат соработка.

Во однос на забелешките на жалителот дека медиумот не го испочитувал правилото на „втора страна“, Цветковска ги негира таквите наводи. Во тој контекст, таа додава дека ИРЛ обезбедила детална сметка од телефонските разговори за сите месеци до објавувањето на истражувањето, со што се потврдувале нејзините тврдења. Во прилог на одговорот до Советот за етика, таа приложи и детална сметка на телефонски разговори за периодот од 1 јануари до 31 март 2021 година.

„Во детална сметка може да се види дека единствено ИРЛ пратила СМС порака до господинот Кочо Анѓушев, а нема никаков повратен повик или порака од истиот. Анѓушев се јави на една од безбедните комуникациски мрежи, со изговор дека е на службен пат, но дека штом се врати ќе нè побара за два дена за средба. Тој не се јави повторно, иако ИРЛ го побара уште еднаш, на што тој не одговори, по што доби и смс порака. Исто така, сакаме да истакнеме дека причината за контактирањето на Кочо Анѓушев од страна на ИРЛ беше во насока да му дадеме шанса да одговори на тврдењата на сопствениците на Евротим и Хифа оил“, се вели во одговорот на жалбата, во кое се наведува дека медиумот веќе имал обезбедено дополнителен број пишани докази и сведоштва за комуникацијата и врските помеѓу Анѓушев и лицата кои се таргет во оваа истрага, вклучително и договори од „Брако“ и „Фени“ за набавка на мазутот и службена белешка од Владата за надворешни гости кај функционерите.

Цветковска, во одговорот на жалбата, нагласува и дека, по емитувањето на епизодата, Анѓушев ѝ се јавил за да ги негира наводите во документарниот филм, но откако му било укажано дека поседуваат докази тој почнал да го навредува интегритетот на редакцијата. Таа додава дека, и покрај негирањето на Анѓушев дека се сретнал со лицата споменати во емисијата, во демантот на „Брако“ кој бил објавен и на сајтот на ИРЛ и од МРТВ, се потврдувало дека такви средби се случиле и дека компанијата набавувала мазут од споменатите лица. Цветковска во прилог на одговорот образложи и на кои докази ги засноваат тврдењата во истражувањето и изрази подготвеност да обезбеди увид на наведените документи и разговори за да ги поткрепи наводите. Уредничката на ИРЛ, на крајот, нагласува дека Анѓушев, во меѓувреме, почнал да врши притисоци врз изворите на медиумот и врз институциите, поради што тие ангажирале меѓународна поддршка со цел заштита на своите новинари и извори.

Во однос на наводите на жалбата одговори и уредничката на МТВ1, Анета Андонова. Таа во целост како неосновани ги отфрла наводите на жалителот за неточно и нефер известување, незастапена втора страна и пристрасност и неурамнотеженост во информирањето. Појаснува дека ТВ проектот „Редакција“ е копродукциски ТВ продукт на МРТ и ИРЛ, кој се заснова на концепт со детална разработка на сценариото, преткрепен со факти и докази.

Андонова, меѓу другото, наведува и дека првиот програмски сервис во целост и без измени го објавил испратениот демант од бизнисменот Анѓушев во рамките на дневникот на МРТ1 на 18 мај 2021 година, како и на интернет страницата на МРТ.

Таа посочува и дека бил направен обид со поднесувачот на жалбата да се реализира интервју, но дека таквиот обид бил неуспешен.

ОДЛУКА НА КОМИСИЈАТА ЗА ЖАЛБИ

Комисијата за жалби утврди дека жалбата е **НЕОСНОВАНА** и со мнозинство гласови одлучи дека нема прекршување на Кодексот на новинарите на Македонија.

Членовите на Комисијата не најдоа доволно елементи за да констатираат неточно и нефер известување, незастапена втора страна и пристрасност и неурамнотеженост во информирањето.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ОДЛУКАТА

На седницата на 31 мај 2021 година, членовите на Комисијата за жалби ги разгледаа наводите на жалителот и извршија увид во спорната содржина. Најпрво, заклучија дека не можат и немаат право да ги утврдуваат фактите наведени во неа. Надлежност на Комисијата е единствено да ги утврдува етичките и професионалните стандарди во новинарскиот производ.

Комисијата, најнапред, заклучи дека се работи за документарен филм од исклучителен јавен интерес, кој обработува сериозна тема поврзана со квалитетот на нафтата и нафтените деривати кои се користат во земјава, а кои негативно влијаат на аерозагадувањето и на здравјето на граѓаните.

Се работи за обемно и аргументирано истражување, кое побуди огромен интерес во јавноста и воедно експресно ги предизвика институциите да ги проверат наводите дека мазут со сомнителен квалитет бил увезуван во државата. Содржината е повеќестрана и опфаќа значајни аспекти на темата. Авторите презентираат широк спектар извори на информации, од документи и архивски материјали, преку ставови на низа релевантни надлежни институции до наоди и податоци кои произлегле како резултат на истражувањето. Став на Комисијата е дека епилогот од сторијата е евидентен и дека новинарскиот производ одговорил на клучните прашања – дали се увезувал опасен мазут, кој е патот на нафтениот дериват и фирмата што го увезувала и каде се сè користел за употреба. Авторите, отвораат оправдани дилеми и прашања во насока дали и кој знаел, а можеби „замижувал“ на целиот случај и дали во заднина се крие евентуална злоупотреба на моќ.

Во однос на самата жалба, поднесена од генералниот директор на „Брако“, Кочо Анѓушев, кој во најголем дел реагира дека не му била овозможена „втора страна“, Комисијата, по долга и исцрпна расправа, со мнозинство гласови одлучи дека претставката е неоснована. Ваквата одлука, Комисијата, пред сè, ја заснова на фактот дека Истражувачката репортерска лабораторија – ИРЛ, несомнено, се обидела да стапи во контакт со жалителот и да воспостави комуникација. Тоа е евидентно од самата СМС порака, што уредничката на медиумот, Сашка Цветковска, ја упатила до Анѓушев, информација што беше посочена во самата емисија. Во однос на тврдењето на жалителот дека тој ѝ возвратил со телефонски повик и изразил подготвеност да ги искаже своите ставови, но медиумот, наводно, не се одзвал на поканата, мнозинството членови на Комисијата се согласија дека таквото тврдење не можат да го земат предвид како клучен факт при одлучувањето. Ова уште повеќе што и жалителот и медиумот, кој е предмет на жалба, во доставената документација до Советот за етика приложија детални сметки од телефонските разговори за да ги поткрепат тврдењата во жалбените наводи. Комисијата заведе став дека ниту може, ниту има надлежност да се впушти во евидентирање на деталните телефонски сметки, а уште помалку да суди и да ги утврдува околностите и постоењето евентуална дополнителна комуникација меѓу Анѓушев и Цветковска.

Оттука, Комисијата оцени дека не може да констатира незастапена втора страна, особено и поради фактот што во однос на наводите насочени кон Анѓушев медиумот користи доволно аргументи и докази кои упатуваат на веродостојна информација. Во првиот случај, изјава на вработен во фирмата - увозник на мазут, „Евротим“, кој открива дека компанијата на Анѓушев била нивни клиент, вест што е потврдена и во демантот на „Брако“. Во вториот случај, информација за средбата на тогашниот вице-премиер, со Срезоски од „Евротим“ и Изудин Ахметлиќ од босанската нафтена компанија „ХИФА Оил“ во Владата. За Комисијата е ирелевантна забелешката на жалителот дека средбата се случила во 17 часот, а не, како што се вели во истражувањето, „доцна во ноќта“.

Во однос на фактите во емисијата, кои Комисијата нема надлежност да ги утврдува, Комисијата потсетува на членот 1 од Кодексот на новинарите, според кој новинарот може да објави нешто за кое што нема баш докази, но за кое има доволно индикатори дека е вистина, односно нешто за што постои основано сомнение. Основано сомнение подразбира презентирање аргументи кои се разумни и кои се индикатор дека нешто е вистина, без да се има конкретен доказ за вистинитоста.

Сепак, во име на професионалното и етичко новинарство, во кое правилото на „втора страна“ е императив, Комисијата нагласува и апелира до новинарите дека мораат да вложат поголеми напори во обидите да обезбедат став од сите засегнати страни. Ова особено во случаи кога новинарите изнесуваат сомневања или обвинувања или кога некој е предмет на напад и критика.

Во контекст на донесената одлука, Комисијата го зеде предвид и фактот дека Македонската Радио Телевизија, како медиум на кој се емитува оспорената емисија, го објавила демантот испратен од жалителот на својата веб-страницата, како и во Дневникот на 18 мај 2021 година¹. Комисијата утврди дека демант е објавен и на веб-страницата на ИРЛ, поставен како линк во рамките на текстот посветен на темата.² Со тоа, медиумите покажале морална одговорност и го заштитиле сопствениот интегритет.

Најпосле, жалителот е јавна личност, истакнат македонски бизнисмен и поранешен вицепремиер за економски прашања, профил кој подлежи на потенцијално силен јавен надзор. Новинарската слобода вклучува и искажување на гледишта до степен на претерување, дури и провокација, сè со цел да поттикне јавна дебата на конкретна тема, нешто што документарецот „Заговор против воздухот“ успеа да го оствари.

Со оглед дека г-н Анѓушев во документарниот филм се споменува и во периодот додека бил висок владин функционер, при одлучувањето, Комисијата ги зеде предвид и:

* **Член 3 од Декларацијата за слобода на политичката расправа во медиумите** (Комитет на министрите на 872 состанок од 12.12.2014), каде се вели дека:

„Одлучувајќи да апелираат на довербата на јавноста, политичките личности прифатиле да бидат предмет на јавна политичка расправа, па со тоа подлежат на постојан јавен надзор и потенцијално жестока и силна јавна критика преку медиумите во однос на начинот на кој ја извршувале или ја извршуваат својата функција“.

* **Член 4 од Декларацијата за слобода на политичката расправа во медиумите** (Комитет на министрите на 872 состанок од 12.12.2014) каде се вели дека:

„Функционерите мора да го прифатат фактот дека се, особено преку медиумите, подложни на јавен надзор и критика за начинот на кој начин ги обавувале или ги обавуваат своите функции, ако тоа е потребно за обезбедување транспарентност и одговорно вршење на нивните функции.

¹ <http://play.mrt.com.mk/play/46259>

² <https://irl.mk/zagovor-protiv-vozdukhot-ili-kako-makedonia-ostana-poslednata-evropska-deponia/>

***Пресудата на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) во случајот Lingens Vs Austria 1986.**

„Границите на прифатлива критика се пошироки во однос на политичарите како такви, отколку во однос на приватните лица. За разлика од приватните лица, политичарите неизбежно и свесно се изложуваат на остро испитување на секој нивни збор и дело, како од страна на новинарите, така и од страна на пошироката јавност и, според тоа, мора да покажат поголем степен на толеранција.“

Во овој контекст, Комисијата за жалби потсетува, и во оваа прилика, реагира на изјавите на владини претставници кои изнесоа одредени критики за истражувањето на „ИРЛ“, за кое оценија дека не ги содржело двете страни од приказната и дека се сомневаат во леснотијата на кажаното без аргументација. Комисијата смета дека таквиот став може да влијае на ограничувањето на слободата на изразување и да го обесхрабри истражувачкото новинарство. Став на Комисијата е дека толкувањето на етичноста или неетичноста на новинарските продукти е работа на саморегулаторните тела и медиумската фела, а не на политичарите.

* * *

Во согласност со наведеното, Комисијата одлучи како што е погоре наведено.

На седницата на 31 мај 2021 година, членот на Комисијата Ердем Ахмет, со оглед дека е вработен во Македонска Радио Телевизија, беше изземен од одлучувањето, во согласност со член 11 од Правилникот за работа поради судир на интереси, а сè со цел, да се обезбеди мериторност во одлучувањето и спречување на делегитимирање на одлуката на Комисијата.

Во работата на Комисијата учествуваа членовите Мирче Адамчевски, Сефер Тахири, Мери Јордановска, Теофил Блажевски, Лилјана Пецова – Илиеска и Димитар Мицев.

Се обврзува Македонска Радио Телевизија (www.mrt.com.mk), во согласност со членот 18 од Деловникот за работа на Комисијата за жалби, да ја објави оваа одлука.

Со почит,
Совет за етика во медиумите на Македонија

Претседател на Комисијата за жалби
Мирче Адамчевски

